

**CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE**

5 septembre 2023

PROPOSITION DE LOI**modifiant l'ancien Code civil
afin de permettre l'adoption
par un parent supplémentaire**

(déposée par M. Koen Geens)

**BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS**

5 september 2023

WETSVOORSTEL**tot wijziging van het oud Burgerlijk Wetboek,
teneinde opeenvolgende plusouderadopties
mogelijk te maken**

(ingediend door de heer Koen Geens)

RÉSUMÉ

La législation en vigueur n'autorise pas l'adoption par plusieurs parents supplémentaires successifs: lorsque le nouveau partenaire de l'un des parents a adopté un enfant, le nouveau partenaire de l'autre parent ne peut pas adopter cet enfant. La Cour constitutionnelle a estimé que cette situation était discriminatoire.

Dans l'attente d'une réforme plus approfondie du droit de la filiation qui créerait une figure juridique distincte pour les parents supplémentaires et les enfants supplémentaires, cette proposition de loi vise à permettre de reconnaître juridiquement la parenté supplémentaire bilatérale pour les enfants majeurs et mineurs. En effet, lorsque les parents d'un enfant ont tous deux un nouveau partenaire et que le partenaire de l'un des deux parents a adopté cet enfant, le nouveau partenaire de l'autre parent doit aussi pouvoir adopter cet enfant s'il existe, entre eux, une relation parent-enfant durable.

SAMENVATTING

In de huidige wetgeving zijn opeenvolgende plusouderadopties niet mogelijk: indien de nieuwe partner van een van beide ouders een kind geadopteerd heeft, kan de nieuwe partner van de andere ouder het kind niet adopteren. Het Grondwettelijk Hof heeft geoordeeld dat deze situatie discriminerend is.

In afwachting van een ruimere hervorming van het afstammingsrecht, die een afzonderlijke rechtsfiguur voor plusouders en pluskinderen invoert, strekt dit wetsvoorstel ertoe de juridische erkenning van het tweezijdige plusouderschap toe te laten, zowel voor meerderjarige als voor minderjarige kinderen. In de situatie waarin de ouders van een kind beiden een nieuwe partner hebben en de partner van de ene ouder het kind geadopteerd heeft, moet immers ook de nieuwe partner van de andere ouder de mogelijkheid hebben het kind te adopteren indien er sprake is van een duurzame ouder-kindrelatie.

N-VA	: Nieuw-Vlaamse Alliantie
Ecolo-Groen	: Ecologistes Confédérés pour l'organisation de luttes originales – Groen
PS	: Parti Socialiste
VB	: Vlaams Belang
MR	: Mouvement Réformateur
cd&v	: Christen-Democratisch en Vlaams
PVDA-PTB	: Partij van de Arbeid van België – Parti du Travail de Belgique
Open Vld	: Open Vlaamse liberalen en democraten
Vooruit	: Vooruit
Les Engagés	: Les Engagés
DéFI	: Démocrate Fédéraliste Indépendant
INDEP-ONAFH	: Indépendant – Onafhankelijk

Abréviations dans la numérotation des publications:		Afkorting bij de nummering van de publicaties:	
DOC 55 0000/000	Document de la 55 ^e législature, suivi du numéro de base et numéro de suivi	DOC 55 0000/000	Parlementair document van de 55 ^e zittingsperiode + basisnummer en volgnummer
QRVA	Questions et Réponses écrites	QRVA	Schriftelijke Vragen en Antwoorden
CRIV	Version provisoire du Compte Rendu Intégral	CRIV	Voorlopige versie van het Integraal Verslag
CRABV	Compte Rendu Analytique	CRABV	Beknopt Verslag
CRIV	Compte Rendu Intégral, avec, à gauche, le compte rendu intégral et, à droite, le compte rendu analytique traduit des interventions (avec les annexes)	CRIV	Integraal Verslag, met links het definitieve integraal verslag en rechts het vertaalde beknopt verslag van de toespraken (met de bijlagen)
PLEN	Séance plénière	PLEN	Plenum
COM	Réunion de commission	COM	Commissievergadering
MOT	Motions déposées en conclusion d'interpellations (papier beige)	MOT	Moties tot besluit van interpellaties (beigegekleurig papier)

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

La composition des ménages a évolué ces dernières décennies. Il arrive de plus en plus souvent que des relations durables prennent fin et que de nouvelles relations soient nouées. Les couples avec enfants n'échappent pas à cette règle et les familles recomposées sont donc de plus en plus nombreuses dans notre société.

En Flandre, selon les chiffres disponibles les plus récents, qui datent de 2016, 10,7 % des ménages sont recomposés,¹ et il ressort de l'enquête y afférente que 35,6 % des personnes interrogées qui faisaient alors partie d'une famille recomposée avaient des enfants en commun avec leur partenaire au moment de l'enquête, que 58,7 % d'entre elles avaient des beaux-enfants et que 45,6 % étaient des familles recomposées simples, cette dernière catégorie étant celle des familles recomposées qui n'ont pas eu d'enfant et au sein desquelles seul l'un des deux partenaires a des enfants issus d'une relation précédente.² Les chiffres de 2022 relatifs à la Communauté française indiquent que 20 % des ménages francophones sont recomposés.³

Notre législation doit permettre aux familles recomposées qui le souhaitent de formaliser, elles aussi, leurs relations familiales durables.

Législation actuelle

Il n'existe aujourd'hui aucune figure juridique particulière qui permette au parent supplémentaire d'établir un lien propre avec l'enfant de son partenaire. Dans l'attente de la création de cette figure juridique, qui s'inscrira idéalement dans le cadre d'une réforme et d'une actualisation approfondies du droit de la filiation, l'adoption simple offre une solution.

Toutefois, lorsque les parents d'un enfant ont tous deux un nouveau partenaire et que le partenaire de l'un des deux parents a adopté cet enfant, l'actuel article 347-1 de l'ancien Code civil empêche le nouveau partenaire

¹ V. Audenaert (Département Welzijn, Volksgezondheid en Gezin), Onderzoeksrapport
Gezinsenquête: rapport nieuw samengestelde gezinnen, 2020, 1, https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/gezinsenquête-nieuw_samengestelde_gezinnen.pdf

² V. Audenaert (Département Welzijn, Volksgezondheid en Gezin), Onderzoeksrapport
Gezinsenquête: rapport nieuw samengestelde gezinnen, 2020, 14, https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/gezinsenquête-nieuw_samengestelde_gezinnen.pdf

³ La Ligue des familles, Baromètre des parents 2022, <https://liguedesfamilles.be/storage/23805/221122-Barom%C3%A8tre-2022-OK.pdf>

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

De gezinssamenstelling heeft in de laatste decennia een evolutie doorgemaakt. Steeds vaker worden duurzame relaties beëindigd en worden nieuwe relaties aangegaan. Dat geldt ook voor koppels met kinderen. Nieuw samengestelde gezinnen komen dan ook vaker voor in onze samenleving.

Volgens de meest recente beschikbare cijfers, die van 2016 dateren, is 10,7 % van de gezinnen in Vlaanderen een (nieuw) samengesteld gezin.¹ Uit de enquête bleek dat 35,6 % van de respondenten in een samengesteld gezin kinderen heeft uit de huidige partnerrelatie, 58,7 % van de respondenten in een samengesteld gezin stiefkinderen heeft en 45,6 % van de samengestelde gezinnen een eenvoudig samengesteld gezin is. Dat laatste houdt in dat slechts één van de partners kinderen heeft uit een vorige relatie en er geen kinderen zijn uit de huidige relatie.² Uit cijfers van 2022 met betrekking tot de Franse Gemeenschap blijkt dat 20 % van de gezinnen nieuw samengestelde gezinnen zijn.³

Onze wetgeving moet toelaten dat ook de nieuw samengestelde gezinnen hun duurzame gezinsrelaties kunnen formaliseren wanneer zij dat wensen.

Huidige regeling

Tot op heden bestaat er nog geen afzonderlijke rechtsfiguur op basis waarvan een plusouder een eigen band met het kind van zijn partner tot stand kan brengen. In afwachting van het creëren van een dergelijke rechtsfiguur, een oefening die idealiter kadert in een grondige hervorming en actualisering van het afstammingsrecht, vormt de gewone adoptie een oplossing.

In de situatie waarin de ouders van een kind beiden een nieuwe partner hebben en de partner van de ene ouder het kind geadopteerd heeft, verhindert het huidige artikel 347-1 van het oud Burgerlijk Wetboek dat

¹ V. Audenaert (Département Welzijn, Volksgezondheid en Gezin), Onderzoeksrapport
Gezinsenquête: rapport nieuw samengestelde gezinnen, 2020, 1, https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/gezinsenquête-nieuw_samengestelde_gezinnen.pdf

² V. Audenaert (Département Welzijn, Volksgezondheid en Gezin), Onderzoeksrapport
Gezinsenquête: rapport nieuw samengestelde gezinnen, 2020, 14, https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/gezinsenquête-nieuw_samengestelde_gezinnen.pdf

³ La Ligue des familles, Baromètre des parents 2022, <https://liguedesfamilles.be/storage/23805/221122-Barom%C3%A8tre-2022-OK.pdf>

de l'autre parent d'en faire autant. La première adoption par un parent supplémentaire empêche dès lors toute adoption ultérieure par un parent supplémentaire, ce qui ne permet pas de reconnaître juridiquement la parenté supplémentaire bilatérale.

En pratique, l'exception prévue par l'article 347-1, 3°, de l'ancien Code civil n'offre aucune solution au second parent supplémentaire. En effet, l'adoption par un second parent supplémentaire n'est pas considérée comme un motif très grave commandant qu'une nouvelle adoption soit prononcée à la requête du ministère public.

Arrêt de la Cour constitutionnelle

Dans son arrêt n° 83/2023 du 25 mai 2023, la Cour constitutionnelle s'est prononcée sur cette discrimination à l'égard des enfants majeurs.

La Cour a estimé que la législation actuelle empêchait d'assortir d'effets la relation parent-enfant de fait établie de manière durable qui peut exister, le cas échéant, entre un enfant et son parent supplémentaire. Dès lors qu'il empêche toute adoption par un second parent supplémentaire, l'article 347-1 de l'ancien Code civil, lu conjointement avec l'article 353-18, alinéa 1er, première phrase, du même Code, empêche aussi, selon la Cour, d'assortir la relation parent-enfant de fait établie de manière durable qui peut exister, le cas échéant, entre l'enfant et son beau-parent, d'effets consacrant juridiquement les engagements que ce beau-parent est disposé à prendre à l'égard de cet enfant. La Cour a conclu en indiquant que cette disposition avait des effets disproportionnés à la lumière de l'objectif poursuivi, à savoir la garantie de la stabilité des liens de parenté et de l'entourage familial de l'adopté.

Dans son arrêt, la Cour indique, à juste titre, que:

“Dans les cas où la relation parent-enfant de fait entre une personne majeure et son beau-parent est établie de manière durable, l'adoption simple de cette personne par son beau-parent, avec maintien des liens juridiques entre cette personne, d'une part, et sa famille d'origine et le premier beau-parent adoptant, d'autre part, n'aurait pas pour effet de remettre en cause la stabilité des liens de parenté et de l'entourage familial de l'adopté. Au contraire, une telle adoption pourrait généralement contribuer à la stabilité de l'environnement familial et confirmer juridiquement les rapports de fait existant au sein de cet environnement familial.”

Dès lors que l'impossibilité de faire adopter un enfant majeur par un second parent supplémentaire est

de la nouvelle partenaire van de andere ouder ook het kind adopteert. Een eerste plusouderadoptie maakt een volgende plusouderadoptie dus onmogelijk. Zo wordt de juridische erkenning van het tweezijdige plusouder-schap verhinderd.

De uitzondering waarin artikel 347-1, 3°, van het oud Burgerlijk Wetboek voorziet, kan in de praktijk geen soelaas bieden voor de tweede plusouder. De adoptie door een tweede plusouder wordt immers niet beschouwd als een zeer gewichtige reden die vereist dat op verzoek van het openbaar ministerie een nieuwe adoptie wordt uitgesproken.

Arrest van het Grondwettelijk Hof

Het Grondwettelijk Hof sprak zich in arrest nr. 83/2023 van 25 mei 2023 uit over deze discriminatie met betrekking tot meerderjarige kinderen.

Het Hof oordeelde dat de bestaande regeling verhindert dat aan de duurzame feitelijke ouder-kindrelatie die in voorkomend geval bestaat tussen een kind en zijn plusouder gevolgen worden verbonden. Artikel 347-1 van het oud Burgerlijk Wetboek, in samenhang gelezen met artikel 353-18, eerste lid, eerste zin, van hetzelfde Wetboek, maakt een tweede plusouderadoptie onmogelijk en verhindert zo, aldus het Hof, dat aan de duurzame feitelijke ouder-kindrelatie die in voorkomend geval bestaat tussen die persoon en zijn stiefouder gevolgen worden verbonden die de verbintenissen die de stiefouder bereid is aan te gaan ten aanzien van zijn stiefkind juridisch verankeren. Het Hof besluit dat deze regeling onevenredig is in het licht van het nagestreefde doel, namelijk de stabiliteit van de verwantschapsbanden en de gezinsomgeving van de geadopteerde waarborgen.

Terecht stelt het Hof in het arrest het volgende:

“In de gevallen waarin de feitelijke ouder-kindrelatie tussen een meerderjarige persoon en zijn stiefouder duurzaam vaststaat, zou de gewone adoptie van die persoon door zijn stiefouder, waarbij de juridische banden tussen die persoon enerzijds en zijn oorspronkelijke familie en eerste adoptie-stiefouder anderzijds behouden blijven, niet met zich meebrengen dat de stabiliteit van de verwantschapsbanden en de gezinsomgeving van de geadopteerde in het gedrang worden gebracht. Zulk een adoptie zou integendeel doorgaans kunnen bijdragen tot de stabiliteit van de gezinsomgeving en de bestaande feitelijke verhoudingen binnen die gezinsomgeving juridisch kunnen bekrachtigen.”

Gelet op het gebrek aan redelijke verantwoording is de onmogelijkheid om over te gaan tot een tweede

dépourvue de justification raisonnable, la Cour constitutionnelle a estimé qu'elle était contraire aux articles 10 et 11 de la Constitution.

Compte tenu de cette violation du principe d'égalité, il convient de modifier l'article 347-1 de l'ancien Code civil.

Comme les modifications législatives adoptées antérieurement, la modification législative que nous proposons vise à garantir la stabilité de l'environnement familial de l'adopté.⁴ En effet, il convient aussi de prévoir la reconnaissance juridique des relations entretenues durant plusieurs années par les parents supplémentaires et les enfants.

COMMENTAIRE DES ARTICLES

Article 2

L'article 347-1 de l'ancien Code civil est modifié afin qu'un second parent supplémentaire puisse également adopter l'enfant supplémentaire. Cette modification prévoit que toute personne déjà adoptée pourra être adoptée une nouvelle fois si (i) toutes les conditions requises pour l'établissement de la nouvelle adoption sont remplies et si (ii) l'adoptant est le conjoint, le cohabitant ou l'ancien partenaire du parent de la personne adoptée.

Cette catégorie de personnes correspond aux catégories délimitées par l'article 345 de l'ancien Code civil (condition d'âge de l'adoptant) et définies à l'article 343 de l'ancien Code civil.

La présente proposition de loi va au-delà de l'arrêt n° 83/2023 de la Cour constitutionnelle en ce que son champ d'application inclut également aux enfants mineurs. Elle vise à privilégier l'intérêt de l'enfant, mineur ou majeur. L'adoption doit également être permise lorsque la relation parent-enfant de fait entre l'enfant mineur et son parent supplémentaire est établie de manière durable. Dès lors que cette adoption peut contribuer à la stabilité de l'environnement familial, il paraît déraisonnable d'exclure l'enfant mineur qui a tissé un lien durable avec un parent supplémentaire de la possibilité d'être adopté par ce parent supplémentaire. Tant le parent que l'enfant peuvent voir, dans cette possibilité, la confirmation nécessaire et formelle de leur relation et de sa stabilité.

⁴ C. const. 3 octobre 2001, 117/2001.

plusouderadoptie van een meerderjarig kind volgens het Grondwettelijk Hof in strijd met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

Gelet op de schending van het gelijkheidsbeginsel is het noodzakelijk artikel 347-1 van het oud Burgerlijk Wetboek te wijzigen.

Net zoals de oorspronkelijke doelstellingen van de wetswijzigingen destijds, heeft ook deze wetswijziging tot doel de stabiliteit van de gezinsomgeving van de geadopteerde te waarborgen.⁴ Een jarenlange relatie tussen plusouder en kind verdient immers ook een juridische erkenning.

TOELICHTING BIJ DE ARTIKELEN

Artikel 2

Artikel 347-1 van het oud Burgerlijk Wetboek wordt gewijzigd, zodat een tweede plusouder ook het pluskind kan adopteren. De wijziging bepaalt dat een persoon die reeds geadopteerd is nog eens geadopteerd kan worden indien (i) alle voorwaarden voor het totstandkomen van een nieuwe adoptie zijn vervuld en (ii) de adoptant de echtgenoot, samenwonende of voormalige partner van de ouder van de geadopteerde is.

Deze categorie van personen stemt overeen met de categorieën die afgebakend worden in artikel 345 van het oud Burgerlijk Wetboek (leeftijdsvereiste in hoofde van de adoptant) en gedefinieerd worden in artikel 343 van het oud Burgerlijk Wetboek.

Het wetsvoorstel gaat verder dan arrest nr. 83/2023 van het Grondwettelijk Hof aangezien het toepassingsgebied van het voorstel ook de minderjarige kinderen omvat. Het wetsvoorstel wenst voorrang te geven aan het belang van het kind, ongeacht of het minder- of meerderjarig is. Ook in de gevallen waarin de feitelijke ouder-kindrelatie tussen het minderjarige kind en zijn plusouder duurzaam vaststaat, moet adoptie mogelijk zijn. Een dergelijke adoptie kan immers bijdragen tot de stabiliteit van de gezinsomgeving en het lijkt onredelijk om het minderjarige kind dat een duurzame relatie met een plusouder heeft opgebouwd, uit te sluiten van de mogelijkheid om door die plusouder te worden geadopteerd. Voor zowel de ouder als het kind kan die mogelijkheid aanvoelen als een noodzakelijke, formele bevestiging van hun relatie en de stabiliteit ervan.

⁴ GwH 3 oktober 2001, 117/2001.

Cette modification signifie par conséquent qu'en cas d'adoption simple par un parent supplémentaire, l'adoption simple sera permise après une adoption simple précédente. L'article 353-18, alinéa 1er, de l'ancien Code civil, qui règle les conséquences d'une adoption ordinaire effectuée après une adoption ordinaire conformément à l'article 347-1, 3°, n'est pas modifié. Si une adoption simple est suivie d'une adoption simple au sens de l'article 347-1, 4°, de l'ancien Code civil, la première adoption simple continuera simplement d'exister. En effet, la seconde adoption simple n'annulera pas les effets de la première adoption simple.

La seconde adoption devra naturellement également remplir les conditions prévues par l'ancien Code civil et le respect de ces conditions sera vérifié par le juge (article 1231-13 du Code judiciaire). L'adoption devra, par exemple, toujours avoir lieu dans l'intérêt supérieur de l'enfant (article 344-1 de l'ancien Code civil); l'adoptant devra être qualifié et apte à adopter (article 346-1 de l'ancien Code civil); tout enfant de douze ans au moins devra consentir à son adoption (article 348-1 de l'ancien Code civil) et les deux parents devront consentir à l'adoption (article 348-3 de l'ancien Code civil). Grâce à ce contrôle judiciaire, suffisamment de garanties seront donc réunies pour que l'adoption par le parent supplémentaire ait lieu dans l'intérêt de l'enfant mineur ou majeur.

Deze wijziging impliceert dus dat, in de gevallen van gewone adoptie door een plusouder, de gewone adoptie na een gewone adoptie wordt toegelaten. Artikel 353-18, eerste lid, van het oud Burgerlijk Wetboek, dat de gevolgen regelt van een gewone adoptie na een gewone adoptie overeenkomstig artikel 347-1, 3°, wordt niet gewijzigd. Indien een gewone adoptie door een gewone adoptie in de zin van artikel 347-1, 4°, van het oud Burgerlijk Wetboek wordt gevolgd, zal de eerste gewone adoptie gewoon blijven bestaan. De tweede gewone adoptie doet de gevolgen van de eerste gewone adoptie immers niet teniet.

Uiteraard zal de tweede adoptie ook aan de voorwaarden van het oud Burgerlijk Wetboek moeten voldoen en zullen die voorwaarden door de rechter worden gecontroleerd (artikel 1231-13 van het Gerechtelijk Wetboek). De adoptie zal bijvoorbeeld steeds in het hogere belang van het kind moeten plaatsvinden (artikel 344-1 van het oud Burgerlijk Wetboek), de adoptant moet bekwaam en geschikt zijn om te adopteren (artikel 346-1 van het oud Burgerlijk Wetboek), het kind dat ouder is dan 12 jaar moet met zijn adoptie instemmen (artikel 348-1 van het oud Burgerlijk Wetboek) en de beide ouders dienen met de adoptie in te stemmen (artikel 348-3 van het oud Burgerlijk Wetboek). Ingevolge de rechterlijke controle zijn er aldus voldoende garanties dat de adoptie door de plusouder in het belang van het minder- of meerderjarige kind zal gebeuren.

Koen Geens (cd&v)

PROPOSITION DE LOI**Article 1er**

La présente loi règle une matière visée à l'article 74 de la Constitution.

Art. 2

L'article 347-1 de l'ancien Code civil, inséré par la loi du 24 avril 2003 et modifié par la loi du 20 février 2017, est complété par un 4° rédigé comme suit:

"4° l'adopté est un descendant au premier degré ou un adopté du conjoint, du cohabitant ou de l'ancien partenaire, même décédé, de l'adoptant."

7 août 2023

WETSVOORSTEL**Artikel 1**

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 74 van de Grondwet.

Art. 2

Artikel 347-1 van het oud Burgerlijk Wetboek, ingevoegd bij de wet van 24 april 2003 en gewijzigd bij de wet van 20 februari 2017, wordt aangevuld met een bepaling onder 4°, luidende:

"4° de geadopteerde een afstammeling in de eerste graad of een geadopteerde is van de echtgenoot, van de samenwonende of van de voormalige partner, zelfs overleden, van de adoptant."

7 augustus 2023

Koen Geens (cd&v)